

בית משפט השלום בראשון לציון

משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

בפני כב' השופט חיים לחוביציקי, יו"ר הוועדה
ד"ר בולסלב קנובל, חבר הוועדה
עו"ד יהודית ארבל, חברת הוועדה

המעורר נ.ד.

נגד

המשיב משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

1

למעורר: עו"ד נפתלי גרינברג
למשיב: עו"ד הילה פרנקו

פסק דין

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

לפנינו ערעור על החלטת המשיב מיום 14.1.09, הדוחה את תביעת המעורר מיום 28.6.06 להכרת זכות על-פי חוק הנכים (תגמולים ושיקום), תשי"ט-1959 (להלן: "החוק"), בנימוק כי אין קשר סיבתי בין המחלות סכרת מסוג 1 וגרייבס בהן לקה ובין תנאי שירותו הצבאי, במובן זה שבסעיף 1 לחוק.

המעורר יליד 13.6.84, התגייס לשירות סדיר כצה"ל ביום 11.8.02 בפרופיל 72 מחמת ליקוי מסוג כלשהו בעיניו. טרם גיוסו התנדב המעורר לקורס הכנה לסיירות ועם גיוסו שובץ כלוחם בסיירת מורן. המעורר שירת בתפקיד זה עד חודש פברואר 2004 מועד בו יצא לקורס קצינים. לאחר שסיים קורס קצינים בסיסי עבר השלמה חיילית במסגרת המינהל האזרחי, אותה סיים בהצטיינות בחודש אוגוסט 2004, והוא שובץ בתפקיד קצין תיאום וקישור במינהל האזרחי של איזור יהודה ושומרון (להלן: "איו"ש"), שמקומו בסמוך לעיר רמאללה. ביום 10.8.05 סיים המעורר את תקופת שירותו הסדיר והוא המשיך לשרת בצבא הקבע עד יום 10.8.06 – מועד שחרורו מצה"ל. מאז חודש אוגוסט 2004 ועד מועד שחרורו שימש המעורר בתפקידו זה.

במהלך חודש אפריל 2005 החל המעורר סובל מחולשה, כאבי שרירים, ירידה במשקל, צימאון, יובש בפה והטלת שתן תכופה ומרובה. משלא חלפו התופעות ואף הלכו והחמירו, פנה המעורר ביום 28.6.05 לבירור רפואי בחטמ"ר בנימין. תוצאות בדיקת דם שעבר (מיום 6.7.05) הראו ערכי סוכר גבוהים. ביום 13.7.05 פנה המעורר לחדר המיון של בית החולים שיבא בתל השומר שם עבר סדרת בדיקות עד יום 14.7.05. על-פי תוצאות הבדיקות אובחן המעורר כמי שלקח בסוכרת מסוג 1 - T1DM (להלן: "סוכרת"), וביתר תריסריות לאמור, פעולות יתר של בלוטת התריס הקרויה גם בלוטת המגן - HIPOTHYROIDISM (להלן: "גרייבס").

טוען המעורר כי לקה בסוכרת ובגרייבס כתוצאה ישירה מלחצים שפעלו עליו במסגרת שירותו כקצין תיאום וקישור במפקדת איו"ש, ואולם במיוחד כתוצאה ממצבי דחק נפשי שהיו מנת חלקו בעקבות שני אירועים שיתוארו בהמשך. בתצהירו היטיב המעורר לתאר את מסגרת תפקידו ואת לחצי העבודה השוטפים שהיו מנת חלקו. מאחר ותפקידיו ומטלותיו כקצין תיאום וקישור אינם שנויים במחלוקת נביא את הדברים כלשונם בסעיפים 3 ו-4 לתצהיר:

"במסגרת שירותי במנהל האזרחי באיו"ש כקצין תיאום וקישור הייתי אחראי על 5 חיילות. עבודתי כללה הכנת לוחות זמנים לראש המנהל האזרחי וסגנו וכן הייתי אחראי על לוחות הזמנים של הקצינים הבכירים במנהל (כ-16 קצינים בדרגת סא"ל) ושל הקצינים הנוספים שהיו במנהלות התיאום והקישור. עסקתי בהערכות לדיונים שהתקיימו בלשכה לרבות העברת הנחיות של ראש

בית משפט השלום בראשון לציון

משהב"ט-אגף השיקום-ק.תגמולים

1 המנהל וסגנו טרם הדיונים, בקרה על הגעת המשתתפים לדיונים, הפצת סיכומי דיונים ופגישות,
 2 בקרה על ביצוע משימות שסוכמו בדיונים והיו אמורות להתבצע ע"י קציני המנהל וגורמים מחוץ
 3 ליחידה, וכי.
 4 עבדתי מול בעלי תפקידים בכירים מאוד בממשלה, במטרה ובאזרחות, ועסקתי בנושאים חשובים
 5 ורגילים מאוד. לא היה מקום לטעויות שכן כל טעות קטנה יכולה הייתה לפגוע בתפקודם של אותם
 6 בכירים ואף לשבש את השגת היעדים שהוצבו. דבר זה הטיל אחריות גדולה מאוד על כתפיי, ודרש
 7 ממני להיות זמין טלפונית 24 שעות ביממה ואף לעבוד באמצע הלילה. השתדלתי לבצע את תפקידי
 8 על הצד הטוב ביותר מתוך נאמנות והשקעה מרובה, וזאת על אף הבטחה שהובטחה לי ולא קיימה
 9 למנותי לר"ש המנהל האזרחי.
 10 ממשיך ומסדר המערער בתצהירו ובעומדו על דוכן העדים, כי בניין הממשל הצבאי בו שירת נמצא
 11 בסמוך לעיר רמאללה, וההגעה והכניסה לבניין חייבה נסיעה ברכב ממוגן ומעבר של מספר מחסומי
 12 ביקורת. האווירה הכללית הייתה רווית מתח ודריכות באורח קבע מחשש לפגיעתם של מחבלים.
 13 בתקופה הרלוונטית נוספו למתחים הכרוכים בביטחון השוטף אירועים מיוחדים נוספים, ובהם
 14 מותו והלווייתו של יאסר ערפאת, ובעקבות מותו אף הותקף פעם אחת בניין הממשל בידי מחבלים,
 15 (ותהליך ההתנתקות מחבל עזה לקראת סוף שנת 2004 - תחילת 2005). ואולם, לא במערכת מתחים
 16 ולחצים השוטפת תולה המערער את הגורם לשתי המחלות בהן לקה, כי אם בשני אירועי דחק, על-פי
 17 טענתו קיצוניים דיים הן בהיבט הסובייקטיבי והן בהיבט האובייקטיבי, כנדרש על-פי הפסיקה,
 18 שהם אלה שחוללו את שתייהן. וכך מתאר המערער בתצהירו את האירוע הראשון:
 19
 20
 21 "ביום 20.2.05 אירעה תקלה בלשכה ואל"מ ניר פרס, סגן ראש המנהל האזרחי, לא זומן לפגישת
 22 חשובה מאוד עם האלוף יוסף משלב, מתאם פעולות הממשלה בשטחים. נקראתי לבידור העניין
 23 בלשכתו של סגן ראש המנהל האזרחי. בשנייה בה דרכה כף רגלי בחדרו, אל"מ פרס קם לקראתי,
 24 כולו אדום זועם וכועס, והחל להטיח בי בקולות האשמות מעליבות ומשפילות בנוגע לתפקודי
 25 כגון: אתה לא עושה את העבודה שלך... הלשכה שאותה אחראי עליה לא מתפקדת... אתה מכשיל
 26 אותי... גורם לי להיראות רע מול האלוף... בגללך האלוף חושב שיש לי משחז אישי נגדו וכיוב', כשכל
 27 אותה עת פקידות הלשכה, שהיו תחת פיקודי, יושבות בסמוך לחדר ושומעות את הצעקות.
 28 חשתי מושפל ומבויש. אמרתי לאל"מ פרס כי כל החאשמנות שלו כלפיי לא נכונות ולא הוגנות,
 29 וניסיתי להסביר לו כי התקלה איננה בלשכתנו אלא בלשכת הגורם המזמן, אך אל"מ פרס המשיך
 30 בזעמו ולא היה מוכן להקשיב.
 31 חשתי כי נגרם לי עוול גדול ואי-צדק שכן אני תורם את כל כולי לטובת הלשכה, משקיע את כל מרצי
 32 ומומני החופשי בביתי ומוותר על ימי חופשה רק בכדי שהלשכה תתפקד בצורה הטובה ביותר,
 33 ולבסוף אני זוכה לא רק ליחס מזלזל וחוסר הערכה, אלא אף להשפלה פומבית ומשפט שדה ללא
 34 יכולת להגן על עצמי. בנוסף על עלבוני הגדול מאותה שיחה, נדרשתי להיחקק על התקלה וכן הוטל
 35 עליי לכתוב סיכום תחקיר, מה שהוסיף למתח והלחץ בו הייתי נתון!! (סעיפים 6-9 לתצהיר, ועד
 36 בכלל).
 37
 38 במהלך חקירתו הנגדית הסביר המערער והוסיף, כי אל"מ ניר פרס ז"ל (להלן: "ניר") מששימש אז
 39 כסגן ראש המנהל האזרחי, היה דמות נערצת עליו באשר הוא שימש לו דוגמא ומופת לקצו"ר רגוע,
 40 שלו ושקול, שאינו מרים את קולו על איש ומתנהל במאופק. דווקא על רקע זה באה אותה "התקפה"
 41 עליו מצידו של ניר בהפתעה גמורה, והיא ירדה לעומקי ושוורשי נפשו הפגיעה.
 42
 43 האירוע חשני אירע בחודש שלאחר מכן, מרץ 2005. המדובר באירוע שבו ירו מחבלים אל בניין
 44 הממשל, וכך מתאר המערער בתצהירו:
 45
 46 "סמוך לאירוע הנ"ל, התרחש אירוע ירי לעבר הלשכה בה שהיתי. האירוע נמשך כמה דקות. הייתי
 47 קצין יחיד אותה עת בלשכה, הפקידות שהיו אותה עת בלשכה נבהלו מאוד ונכנסו מתחת לשולחנות.
 48 גם אני תפסתי מחסה, ופעלתי מול החמ"ל, כשכל אותה עת אני בפאניקה נוראית אך מנסה להסתיר
 49 זאת מהחיילות שהיו איתי, שכן הייתי אחראי לחייכן. בוצעה הקפצת אמת של כל המנהל והאירוע
 50 סופל ע"י כיתת הכוננות.
 51 בסיום ההקפצה התפנתי להרגיע את החיילות ששחו במשך בפאניקה וחרדה. גם אני הייתי מפוחד
 52 מאוד כתוצאה מהירי על המבנה והייתי בעצמי בלחץ נוראי והתקשיתי להרגיען. הלחץ גבר לאחר

בית משפט השלום בראשון לציון

נשהב"ט-אגף השיקום-ק.תגמולים

1 שהתברר שהיריות פגעו בחלקו התחתון של המבנה ולאור העובדה שהיינו נתונים בסכנה ממשיכה
2 לחיינו.
3 הלשכה הייתה ממוקמת בקומה השנייה והחלונות בה היו פתוחים כשחלונות הפלדה הממוגנים היו
4 פתוחים אף הם. האווירה במחנה הייתה מתוחה מאד, אך למרות זאת, אירוע מסוג זה לא היה דבר
5 שבטורה ולכן האירוע תפס אותי בהפתעה גמורה וגרם לי לבהלה רבה". (נסעיפים 10-12 לתצהיר ועד
6 בכלל).
7
8 טוען המערער כי הרפואה מכירה בקשר הסיבתי שבין דחק נפשי ובין פריצתו של סוכרת וגרייבס.
9 המדובר בשני אירועים קיצוניים וחמורים דיים הממלאים אחר מבחני הפסיקה, ועד כי די בהם כדי
10 שיחוללו את שתי המחלות, בין בזו אחר זו בסדר זה או הפוך ובין האחת בד בבד עם השנייה. כיוון
11 שהמחלות פרוצו בסמיכות זמנים לאירועים, קיים קשר סיבתי בינם ובין שתי המחלות. לתמיכת
12 טענותיו שבתחום הרפואה צירף המערער את חוות דעתו של ד"ר חולין וינשטיין – מומחה לרפואה
13 פנימית וסוכרת (להלן: "ד"ר וינשטיין"), מיום 24.12.09.
14
15 בבקשו לדחות את הערעור כופר המשיב, ראשית לכל, בגרסתו העובדתית של המערער. כלומר, אין
16 הוא כופר בעצם האירועים אלא בתיאורו של המערער את עוצמתם ואת משקלם. טוען הוא כי
17 המערער העצים והגזים בתיאורו שני האירועים, הכל במטרה להציגם כאירועי דחק חמורים דיים
18 כדי לחולל את המחלות, בעוד שמדובר באירועים מינוריים, בלתי-משמעותיים, שאין בכוחם לחולל
19 - לא בהיבט הרפואי ולא בהיבט המשפטי.
20
21 באשר להיבט המשפטי, לא חוביח המערער קיומה של אסכולה ברפואה המכירה בקשר סיבתי בין
22 סוכרת או גרייבס ובין דחק נפשי. במקרה דנן לא הוכיח המערער, גם באין אסכולה, כי במקרה שלו
23 קיים קשר סיבתי בין אירועי הדחק ובין המחלות, בהיותם אירועים מינוריים שאינם עומדים
24 במבחנים שנקבעו בפסיקה לצורך קביעת הקשר הסיבתי האמור. זאת ועוד, המחלות פרוצו על רקע
25 המטען הגנטי עמו הגיע המערער לצבא, שהיווה קריקע פורייה לפריצתו, בהיות סבתו חולת סוכרת
26 מסוג 2 ואביו לקה אף הוא בגרייבס, ואף עבר ניתוח במהלכו נכרת חלק מבלוטת התריס אצלו מתוך
27 מטרה לרסן את פעילותה היתירה. באין אסכולה, באין אירועי דחק משמעותיים, ועל רקע המטען
28 הגנטי עמו הגיע המערער לשירות, אין עוד מקום לתלות בתנאי השירות, בכלל, ובשני האירועים,
29 בפרט, את הגורמים לשתי המחלות בחן לקה המערער. לתמיכת טענותיו שבתחום הרפואה צירף
30 המשיב את חוות דעתו של פרופ' מרדכי וייס – מומחה למחלות פנימיות ואנדוקריניות (להלן: "פרופ'
31 וייס"), חוות דעתו המייעצת מיום 11.11.08 וחוות דעתו המגיבה מיום 24.1.10.
32
33 נדון ראשית במחלוקת העובדתית שבין הצדדים:
34
35 כאמור לעיל, אין מחלוקת כי ביום 20.2.05 אירעה התקלה שתוצאתה אי-זימונו של ניר לפגישה עם
36 האלוף יוסף משלב - מתאם פעולות הממשלה בשטחים. אין גם חולק שבעקבות אותה התקלה זומן
37 המערער לשיחה אצל ניר, במהלכה ננוף על ידו והוטל עליו לבצע תחקיר לבירור, לבדיקה ולאיתור
38 מי שגרם את אותה התקלה. המחלוקת בין הצדדים היא בשאלת אופייה של הפגישה בין השניים
39 ודרך התנהלותה. טוען המערער, כמתואר על ידו, כי ננוף בצורה קשה, בעקבות, תוך הטחת האשמות
40 לא צודקות כלפיו, מבלי שהתאפשר לו להסביר כי האשם תלוי בגורם אחר וכי חש כאילו הוא עומד
41 למשפט צבאי מבלי שניתנה לו האפשרות להתגונן. לא זו אף זו, נדרש ממנו להיחקר וניר אף הטיל
42 עליו את תפקיד החוקר ומגיש סיכום התחקיר. טענת המשיב היא כי אמנם המערער ננוף על ידי ניר
43 אלא שהדבר נעשה בניחותא, ללא צעקות, מבלי שניר התפרץ על המערער, תוך ישוב הדעת ובצורה
44 הוגנת ועניינית. ניר אמנם הטיל על המערער את תפקיד ניתוח התחקיר לברור הגורם לתקלה, ואולם
45 בצה"ל הליך של תחקיר מקובל בכל אירוע חריג ואין לראות בו, לבדו, משום גורם דחק נפשי.
46
47 למעשה לא נסתרה גרסת המערער בראיה כלשהי מטעם המשיב. תצהירו של ניר אמנם הוגש לתיק
48 ואולם, למרבה הצער, הליך ניר לבית עולמו מחמת מחלה קשה טרם חסיפיק לעמוד על דוכן העדים
49 לחקירה על תצהירו. במצב דברים זה, כאשר לא ניתנה למערער ההזדמנות לחקור את ניר על
50 תצהירו בחקירה שכנגד, לא יוכל התצהיר לשמש ראיה ואין מנוס מהתעלמות ממנו. יחד עם זאת,
51 אין חולק כי ארעה אותה התקלה, כי ניר זימן את המערער ללשכתו וננוף בו או העיר על תפקודו
52 הלקוי במקרה זה ובמקרים אחרים. באין ראיה לסתור, ובין לפנינו נימוק כלשהו שלא ליתן אמון

בית משפט השלום בראשון לציון

ני משהב"ט-אגף השיקום-ק.תגמולים

1 בגרסת המערער, לא נותר לנו אלא לקבלה במלואה. אנו מאמינים כי אמנם ביום 20.02.05 נפגש
2 המערער עם ניר בלשכתו, כי נזף על ידי ניר קשות וכי היה זה אירוע דחק משמעותי ביותר עבורו.
3
4 ואולם, הפרשה לא הסתיימה בלשכתו של ניר, וזה הורה למערער לנהל את התחקיר לגילוי האחראי
5 לתקלה. אין חולק כי נוהל זה של תחקיר צה"לי לבדיקת תקלות ואירועים הוא מקובל ולגיטימי
6 ואולם, לא מקובל, לא תקין ובלתי מתקבל על הדעת, שיוטל תפקיד ניהול התחקיר, לרבות חקירת
7 המעורבים, על מי שמעורב אישית, כל כולו, בפרשה, למעשה, על-ידי מי שכלפיו מופנית האצבע
8 המאשימה. הרי הנחקר המרכזי בפרשה צריך היה להיות המערער עצמו. הכיצד זה יוכל המערער,
9 כמנהל התחקיר, לחקור את עצמו? הדבר הווי ובלתי-מתקבל על הדעת, ואין להתפלל על כך
10 שהמערער חש בדחק נפשי כבד על רקע של ניגוד עיניים כה בולט, כאשר מצד אחד מבקש הוא לחגן
11 על עצמו ומן הצד השני, מבקש הוא להוציא תחת ידו מסקנות בלתי-תלויות המשקפות את האמת.
12
13 באותה המידה לא נסתרה גרסת המערער ביחס לאירוע השני, אירוע הירי מחודש מרץ 2005. גם כאן
14 אין חולק על עצם האירוע והמחלוקת היא בשאלת עוצמתו, חשיבותו ומשקלו כגורם דחק. טוען
15 המשיב, ונראה כי הדברים נכונים, כי המבנה בו שכן המינהל האזרחי בשטחים הוא מבנה איתן
16 ומבוצר ומותקנים בו חלונות ממוגנים. יחד עם זאת, לא נסתרה גרסת המערער כי בזמן הירי היו
17 החלונות ותריסי המיגון פתוחים לרווחה, וכי האירוע כולו בא בהפתעה עבורו ועבור החיילים
18 שבמשרדו – המש במספר אכן, לא הוכח לפנינו כי חדרו קליעים דרך חלונות משרדו של המערער או
19 כי ירי המחבלים היה לעבר משרדו דווקא. עם זאת, לא נסתרו תיאורו של המערער כי מיד עם הישמע
20 הירי פרצו הפקידות במשרדו בזעקות אימה והכל, לרבות הוא עצמו, תפסו מחסה מתחת לשולחנות.
21 כאמור, החלונות היו פתוחים ולא ניתן היה לדעת או לראות, באותו השלב, לאן מכוון הירי (אם הוא
22 מכוון למשרד המערער. התרשמנו גם מדברי המערער כי הוא עצמו חשש לחייו, ואולם מחמת מעמדו
23 כקצין וכמפקד אל מול המש חיילות הזועקות מאימה, היה עליו לפעול להרגעתן תוך הפגנת סמכות
24 וביטחון כי אין הן נתונות בסכנת חיים או של פגיעה בשלומן.
25
26 אכן, כטענת ב"כ המשיב בסיכומיה, כבר היה קודם לכן, בחודש נובמבר 2004, אירוע ירי אחד על
27 בניין המינהל האזרחי שעה שהמערער היה בתוכו, לאחר מותו או הלווייתו של יאסר ערפאת. אלא
28 שלפני אותו מקרה היו התרעות ספציפיות על כוונתם של מחבלים לעשות כן, היו הכנות מראש
29 לקדם פני הסכנה, החיילים וחקצינים המשרתים בו היו בכוננות, החלונות הממוגנים היו נעולים
30 והכל צפו פני הפיגוע. במצב דברים שכזה לא בא הירי בהפתעה ולא גרם בחלה כבמקרה מחודש מרץ
31 2005. לא נסתרה טענת המערער כי מקרי ירי אחרים אירעו טרם החל לשרת בבניין הממשל הצבאי.
32
33 מכל אלה מקבלים אנו את תיאוריו העובדתיים של המערער את שני האירועים - אירוע הנויפה
34 מיום 20.02.05 ואירוע הירי מחוש מרץ 2005. בהקשר זה אנו דוחים את כל טענות המשיב בקשר
35 להימנעות המערער מהזיקקות לעזרה נפשית ומלבקש לעבור ליחידה אחרת. בסופו של דבר, לא לקה
36 המערער בנפשו ולא בקלות פונה קצין בדרגתו ובמעמדו לקב"ן. ומוכרת התופעה בקרב קציני צה"ל,
37 הנמנעים מהזיקקות לעזרה רפואית או בקשות העברה – מחשש לפגיעה בסיכויי קידום בצבא.
38
39 מן הדין הרפואי, אין מחלוקת בין מומחי הצדדים כי המערער לקה בסוכרת ובגרייבס. אין גם
40 מחלוקת ביניהם כי שתי המחלות הן מחלות מטבוליות לאמור, פוגעות במנגנון חילוף החומרים
41 בגוף, ושתייהן מחלות אוטואימוניות. בסוכרת, בתהליך בלתי-ידוע ושלא מוכר עד תום, פוגעים
42 נוגדני הגוף בתאי הביטא שבלבלב המייצרים אינסולין, ומחמת המחסור באינסולין מצטבר עודף
43 סוכר בדם. באם לא תאוזן רמת הסוכר ייפגעו במשך הזמן איברי מטרה כמו עיניים, נימים באיברים
44 פריפריאליים (ידיים ורגליים), כליות וכיוצא באלו איברים סבוכי נימי דם. בגרייבס, פועלים נוגדני הגוף
45 נגד הקולטן TSH בבלוטת המגן ומפעילים אותה יתר על המידה. אין המומחים תלוקים גם בשאלת
46 משך הזמן הדרוש להתפרצות הסוכרת ותהליך התפתחותה. מוסכם עליהם כי המדובר בתהליך
47 ארוך היכול להתפרס על פני חודשים ואף שנים, במחלכו נחרסים בהדרגה תאי הביטא בבלבלב
48 ואולם, המחלה לא מתפרצת, ולא יהיה לה כל ביטוי קליני, עד אשר נחרסים כ-80% מהם. או אז
49 מגיע השלב שבו הבלבלב איננו מייצר עוד אינסולין במידה ובכמות שתצליח לאזן את רמת הסוכר
50 בדם.
51

בית משפט השלום בראשון לציון

שהב"ט-אגף השיקום-ק.תגמולים

1 המחלוקת בין המומחים היא בשאלה, אם יכול שאירוע דחק קשה וחריף או דחק נפשי רצוף ושוטף
 2 יגרום להתפרצותן של סוכרת או גרייבס. דעתו של ד"ר ויינשטיין היא כי קיימת אסכולה ברפואה
 3 המכירה בקשר סיבתי בין דחק נפשי ובין מחלות אלה, בעוד דעתו של פרופ' וייס היא כי אין בנמצא
 4 אסכולה רפואית שכזאת. עוד סובר ד"ר ויינשטיין כי יכול שאירוע המייצר דחק נפשי יקדים ויזרז את
 5 תהליך הריס תאי הבלבל המייצרים אינסולין מעבר לאותם 80%, ויהפוך באחת את המחלה החבויה
 6 למחלה קלינית גלויה. דעתו של פרופ' וייס היא כי המדובר בתהליך ארוך וממושך של הריס תאים
 7 אלה שאינו מושפע מאירועי דחק נפשי.
 8
 9 הנטל להוכחת קשר סיבתי בין פרץ המחלה ובין תנאי השירות מוטלים על המערער (ע"א 472/89
 10 קצין התגמולים נגד רוט פ"ד מה (5), 203). על המערער להראות כי "מותקבל מאוד על הדעת" שתנאי
 11 שירותו הם שגרמו את המחלה או היו גורם מורז שהוציאוה מן הכוח אל הפועל או החמירוה. כדי
 12 שיעמוד בנטל ראיתי זה על המערער להוכיח קיומה של "אסכולה רפואית" המכירה בקשר סיבתי
 13 בין לחץ נפשי ובין מחלת הסוכרת. במסגרת זו עליו להראות כי זוהי "הדעה המקובלת כדעה
 14 מבוססת במרכזים רפואיים חשובים, או על דעת מומחים מוכרים בעולם", או כי זוהי "דעה
 15 מבוססת בספרי לימוד חדשים בעלי מעמד מקצועי מכובד" (רע"א 2027/94 קליגי נגד קצין
 16 התגמולים, פד"י (1) 529).
 17
 18 בשורה ארוכה של פסקי דין כבר נקבע כי אין קיימת אסכולה רפואית התומכת בעמדת המערער,
 19 וראה, למשל, ע"א (תל-אביב-יפו) 2286-08-07 עזבון המנוח פ.ג. ז"ל נגד קצין התגמולים (נבו), וע"א
 20 1010/04 מאיר אוהיון נגד קצין התגמולים (נבו). גם לפנינו לא הוכח קיומה של אסכולה רפואית
 21 התומכת בעמדת המערער. הספרות הרפואית העדכנית וספרי הלימוד המובילים אינם קושרים בין
 22 מצבי דחק נפשי ובין סוכרת.
 23
 24 ואולם, במקרה שלפנינו לקה המערער גם בגרייבס, ועלינו לשאול את עצמנו אם הוכח קיומה של
 25 אסכולה המכירה בקשר שבין דחק נפשי ובין גרייבס. בהקשר לעניין זה מסתבר, כי חוות דעתו של
 26 פרופ' וייס לא הייתה היחידה, גם לא הראשונה, שהזמנה על-ידי המשיב. תחילה הפנה המשיב את
 27 המערער לבדיקה על-ידי פרופ' אברהם קרסיק – מומחה לסוכרת ואנדוקריןולוגיה (להלן: "פרופ'
 28 קרסיק"), וזה הכין את חוות דעתו מיום 8.1.07 (מסמכים 318-320 לתיק חרפואי). למקרא חוות
 29 דעתו של ד"ר קרסיק מסתבר, כי קיימת אסכולה ברפואה המכירה בקשר סיבתי שבין דחק נפשי
 30 ובין התפרצות מחלת הגרייבס. זאת ועוד, דעתו של פרופ' קרסיק היא שהתפרצות הגרייבס הגבירה
 31 את הדרישה לאינסולין והביאה לחשיפתה של הסוכרת לאמור, הביאה לביטוייה הקליני הגלוי. וכך
 32 מסכם פרופ' קרסיק מסקנותיו:
 33
 34 **"לא ניתן לשלול כי הלחץ הנפשי בו היה שרוי מר דגן גרם להתפרצות יתר תרסיות זו ע"י הגברת**
 35 **המטבוליות ועל ידי הגברת הדרישה לאינסולין הביאה לחשיפת הסוכרת על דקע המחלה**
 36 **האימונית הבסיסית. לסיכום: הדחק הנפשי של מר דגן במסגרת השירות יתכן ותרם להופעת יתר**
 37 **תרסיות ומחלת גרובס. מחלה זו יתכן והביאה לחשיפת הסוכרת והוצאתה מן המצב הפרה-קליני**
 38 **למצב של סוכרת גלויה."**
 39
 40 הנה כי כן, גם אליבא דפרופ' קרסיק סוכרת היא מחלה אוטו אמונית ההולכת ומתפתחת לאורך
 41 תקופה ארוכה ואף שנים. יחד עם זאת, אומר פרופ' קרסיק שלא מן הנמנע שהדחק הנפשי שחוות
 42 המערער גרם את מחלת הגרייבס, והתפרעה המטבולית המלווה מחלה זו זירזה את תהליך הריס תאי
 43 הביטא בבלבב והוציאה את מחלת הסוכרת מן הכוח אל הפועל וכלשונו: "מן המצב הפרה קליני
 44 למצב של סוכרת גלויה."
 45
 46 הגם שלפרופ' קרסיק שם של אנדוקריןולוג מומחה בארץ בעולם, לא הסתפק המשיב בחוות דעתו
 47 והוא הפנה את המערער להיבדק על ידי פרופ' וייס. לאחר מכן נזקק לחוות דעתו, השוללת את
 48 הקשר הסיבתי הנטען, בהסתמך עליה דחה את תביעת המערער. טוען המשיב כי אין להזיקק לחוות
 49 דעתו של פרופ' קרסיק. אמנם זו מצויה בתיקו הרפואי של המערער ומהווה חלק ממנו, אלא שפרופ'
 50 קרסיק לא זומן לחקירה שכנגד. עוד טוען המשיב כי רשאי הוא לפנות למומחה רפואי אחר ולקבל
 51 חוות דעת נוספת, ומוסמך הוא לגובש החלטת בתביעה בהסתמך עליה. הדברים הם בתחום שיקול
 52 דעתו של המשיב ואל לוועדה להתערב בשיקול דעתו זה. עלינו לרחות טענות אלה מהנימוקים
 53 הבאים:

בית משפט השלום בראשון לציון

אשהב"ט-אגף השיקום-ק.תגמולים

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53

ראשית, המדובר בחוות דעת רפואית שהוזמנה על-ידי המשיב ואשר נתקבלה אצל המשיב ומשם לתיק הרפואי. הזכות לחקירתו הנגדית של פרופ' קרסיק נתונה למערער, ולא למשיב, והוא רשאי לוותר על זכות זו. במקרה דנן, כעולה מסיכומי המערער, הוא מסכים לחוות דעתו ולמסקנותיו של פרופ' קרסיק במלואן והוא ויתר, מראש ובמבנה, על חקירתו הנגדית. מכל מקום אין בפי המערער טענה כי נמנעה ממנו הזכות לחקור את פרופ' קרסיק בחקירה שכנגד.

שנית, המשיב הוא זה שהגיש לפנינו את תיקו הרפואי של המערער, על כרעיו ועל קרביו, כראיה בתיק זה. בתיק דפים רבים (352 במספר) החובקים מאות מסמכים אשר נערכו על-ידי רופאים וגורמים אחרים אשר לא נחקרו בחקירה שכנגד. אין בפי המשיב טענה כי אלו אינם קבילים להפוך הוא, המשיב מתבסס על מסמכים אלה כראיות בסיכומיו לעתים מזומנות, למשל, בטיעונו כנגד המערער על שלא פנה לעזרה נפשית בסמוך לאירועים, על שלא התלונן בסמוך להם על מצוקה נפשית בפני רופאיו, כי אין ביטוי למצוקותיו בגיליון רפואי מחדר המיון וכיוצא"ב מסמכים. בקשר לאלו אין בפי המשיב טענה כי הם אינם קבילים ואין להתבסס עליהם, והמשיב אינו רשאי "לחכשיר" לעצמו כראיות מסמכים הנוחים לו. לפסול את אלה שאינם נוחים לו. לנופם של מסמכים אלו כבר עמדנו לעיל על כך, שאין לפסול את גרסת המערער משום שלא פנה לעזרה נפשית, באין זה אופיין של המחלות בהן לקה, ובהימנעותו מלבקש העברה לתפקיד אחר או הרצאת מצוקותיו בפני גורמי הצבא או רפואיו מחשש לפגיעה בקידומו הצבאי.

שלישית, מסכימים אנו כי המשיב רשאי להזיקק לחוות דעת רפואית נוספת, וכי הדבר נתון לשיקול דעתו, ורשאי היה להעדיף חוות דעת אחת על פני חוות דעת אחרת מטעמו, ובהתבסס עליה לגבש החלטתו. אין אנו מסכימים עם הטענה, כי שיקול דעתו, בהעדיפו חוות דעת אחת על פני רעותה, אינו נתון לביקורת שיפוטית ואל לוועדה זו או לכל ערכאה שיפוטית להתערב בו ולהעבירו תחת שבט ביקורתה. שאם לא תאמר כן תפתח פתח רחב לשרירות לבו של המשיב, ויוכל הוא לשוב ולפנות אל מומחה אחר מומחה, ללא כל הגבלה, עד אשר מצא מומחה שיהיה מוכן להוציא תחת ידו חוות דעת כלבבו. אין להתיר למשיב חופש כזה ללא כל ביקורת או בקרה שיפוטית, ואם בחר הוא לפנות למומחה שני, ולהעדיף את חוות דעתו על פני זו של המומחה הראשון, יהיה עליו להסביר ולנמק מדוע העדיף את חוות הדעת השנייה על-פני הראשונה. כאן כפי המשיב הסבר כלשהו לפשר צעדו זה, פועל הדבר לחובתו כמעשה היורד לשורש כשרות שיקול דעתו. באין הסבר נפל פגם מהותי במעשה המשיב כאקט מנהלי, המעלה יותר מאשר חשד שהוא העדיף את חוות דעתו של פרופ' וייס על-פני זו של פרופ' קרסיק אך ורק משום שהראשונה נוחה לו והשנייה איננה נוחה. אנו דוחים מכאן את טענת המשיב כי אין להתערב בשיקול דעתו בהעדיפו את חוות דעתו של פרופ' וייס, ואנו דוחים את טענתו כי מנועים אנו מלהזיקק לחוות דעתו של פרופ' קרסיק. וראה, לעניין זה, פסק הדין בע"א (חיפה) 4035/96 לוי נגד קת"ג, דינים מחוזי 1997(3) 751.

מקריאת מכלול חוות דעתו של פרופ' קרסיק אנו למדים, כי הוא מסכים שאין קיימת אסכולה ברפואה הדוגלת בקשר סיבתי בין דחק נפשי ומחלת הסוכרת. ואולם, באשר למחלת הגרייבס חלוקות הדעות "אך קיימות עדויות כי דחק כזה יכול להוביל להתפרצות המחלה על רקע נפשי" ובהמשך מסקנתו כי לא ניתן לשלול שמחלת גרייבס באה על המערער כתוצאה מדחק נפשי, וזו מחמת דרישת יתר לאינסולין, גרמה לפריצת הסוכרת. מקריאת הדברים עולה כי לעמדתו של פרופ' קרסיק קיימת אסכולה המכירה בקשר סיבתי בין דחק נפשי ובין התפרצות מחלת הגרייבס, וכי זו בכוחה להביא סוכרת ממצב "פרה קליני למצב של סוכרת".

ד"ר וינשטיין מביא בחוות דעתו ארבע אפשרויות שונות באשר לסדר הופעתן של שתי המחלות: בד בבד או האחת לפני השנייה בסדר זה או אחר. ואולם, אחת האפשרויות אותן הוא מעלה זחה למסקנתו של פרופ' קרסיק:

"הסטריס גרם לפגיעה בבלוטת המגן תחילה. במצב זה, עליה במטבוליזם הביאה לדרישת יתר לאינסולין אשר גרמה בהמשך לפגיעה בבלב האנדוקריני והתהוותה הסוכרת (בהתאם להשערות של פרופ' קרסיק)".

כאן מסכים ד"ר וינשטיין עם פרופ' קרסיק, אלא שבדוגלו בקיומה של אסכולה רפואית הקושרת בין דחק נפשי לסוכרת נמנע ד"ר וינשטיין מהכרעה בשאלה, איזו מבין האפשרויות קרובה יותר

בית משפט השלום בראשון לציון

גף השיקום - ק.תגמולים

1 שכן, לפי שיטתו, אחת היא אם הדחק הביא להתפרצות סוכרת תחילה, אם להתפרצות גרייבס
2 תחילה. ואולם, מששללנו קיומה של אסכולה כאמור בקשר לסוכרת נותרה האפשרות שהציע פרופ'
3 קרטיק לה מסכים גם ד"ר וינשטיין.
4
5 דומה שגם פרופ' וייס מסכים כי קיימת ברפואה אסכולה המכירה בקשר בין דחק נפשי, וכהגדרתו
6 "עצבנות", ובין גרייבס ואולם, לשיטתו, אלה הדוגלים בקיומה של אסכולה כזאת מחליפים בין
7 הסיבה למחלה ובין תוצאתה- ביטוייה הקליני. יחד עם זאת, למקרא הדברים, מסתבר כי גם פרופ'
8 וייס מכיר בכך שקיימת אסכולה ברפואה המכירה בקשר סיבתי בין דחק נפשי וגרייבס – אסכולה
9 שבה אין הוא דוגל.
10
11 בהתבסס על כל האמור לעיל, ובהשוואה בין חוות דעתם של פרופ' וייס, ד"ר וינשטיין ופרופ' קרטיק,
12 אנו מוצאים כי קיימת אסכולה ברפואה המכירה בקשר סיבתי בין דחק נפשי ובין מחלת הגרייבס.
13 דומה שאין חולק כי מחלת גרייבס מביאה לתהליך של הגברה בצריכת האינסולין, וזו יכולה להביא
14 להתפרצות קלינית של מחלת הסוכרת, הגם שהתהליך החל זמן רב קודם לכן. אכן, קיימת אסכולה
15 אחרת השוללת את הקשר הסיבתי האמור. אלא שהמדובר בשתי אסכולות נגודות המוכרות על ידי
16 הרפואה וכבר אמר בית המשפט העליון את דברו, שבמקרה כזה עלינו להעדיף את האסכולה הנתוח
17 יותר למעורר. אומר על כך כב' השופט גבריאלי בך בע"א 192/85 קצין התגמולים נגד פרומה הכט
18 דיניס עליון, 1990 (1) 969.
19
20 "חורף האמור לעיל בדבר הנטל הרויץ עקרונית על התובע תגמול על-פי חוק הנכים להוכיח, כי
21 נכותו נגרמה עקב השירות הצבאי, הרי נקבע על-ידי בית משפט זה, כי בדונו בחוקי נכים על בית
22 המשפט לגלות יחס של רחוב לב לתביעה, שאם לא יעשה כן תסוכל מטרת החיקוק הבא להיטיב
23 עם מי שנושא בסיכון מיוחד למען המדינה על כן נפסק, שאם קיימות במדע הרפואה שתי
24 אסכולות מנוגדות על האטיולוגיה של מחלה מסויימת, כאשר על-פי אסכולה אחת נגרמה המחלה
25 עקב שירותו הצבאי של החייל, ואילו על פי האסכולה השניה מתבקשת מסקנה הפוכה, הרי במצב
26 כזה יד הנכה חייבת להיות על העליונה (ראה ע"א 652/69 שלום בוסאני נ. קצין התגמולים, פ"ד
27 כ"ד (1) 217, 221-219, ו"י 3/70, קצין תגמולים נ. שלום בוסאני, פ"ד כ"ד (1) 637)."
28
29 זו היתה גם עמדת בית המשפט העליון בפסק הדין בדנ"א 5343/00 קת"ג נגד אורית אביאן פ"ד נ"ו
30 (5) 732.
31
32 אין חולק כי סימני המחלה הראשוניים הופיעו אצל המערער כחודש וחצי לאחר האירועים הנטענים
33 ורמת סוכר חריגה בדמו נמדדה כשלושה חודשים אחריהם. כיוון שכך הוכחה לפנינו סמיכות זמנים
34 מספקת לצורך קשירת קשר סיבתי בינם ובין שתי המחלות.
35
36 עלינו לבחון עתה אם עומדים האירועים הנטענים במבחנים שנקבעו בפסיקה, וראה מבחנים אלה
37 בדנ"א 5343/00 קת"ג נגד אורית אביאן פ"ד נו(5) 732, ע"א 472/89 קת"ג נגד אברהם רוט פ"ד מ"ה
38 (5) 203, בר"ע 8138/07 שמואל פאר נגד קת"ג (נב), רע"א 4984/11 סטינשלב נגד קת"ג (נב), רע"א
39 7855/11 פולנסקי נגד קת"ג (נב).
40
41 באשר לסיווג האירועים הנטענים ושיבוצם במסגרת שנקבעה בפסק הדין בפרשת אבאן, הרי שאין
42 ספק שאירוע הירי הוא אירוע צבאי "למהדרי" שיש לשבצו בסוג הראשון של המקרים כפי שסווגו
43 שם. נחה דעתנו כי המערער חש כי הוא נתון בסכנת חיים. לכך יש להוסיף את נסיבות האירוע כאשר
44 סביבו חמש חיילות הצועקות ונחבאות, כמוהו, תחת השולחנות. אנו בודעה כי די באירוע זה,
45 בהתחשב בעוצמתו, כדי לחולל את מחלת הגרייבס וזו, כמתואר לעיל, עוררה את הסוכרת, שהייתה
46 תביעה ורדומה עד כה, והוציאה אותה מן הכוח אל הפועל.
47
48 באשר לאירוע הראשון, מיום 20.2.05, באין אסכולה הקושרת בין אירועי דחק ובין סוכרת, היינו
49 נמנעים מלקבוע כי די בו, בהתחשב בעוצמתו, כדי לחולל מחלת סוכרת, בהיותו חסר את אותה
50 תומרה קיצונית ויוצאת דופן, כמבחן שנקבע בפסיקה. אלא שכאמור, קיבלנו את האפשרות שהדחק
51 הנפשי הביא להתפרצות מחלת גרייבס והיא זו שחוציאה את הסוכרת מן הכוח אל הפועל. כשמדובר
52 בגרייבס אין אנו נזקקים עוד למבחן הקיצוני כפי שנקבע בפסיקה, לאמור: אירוע דחק קיצוני ויוצא
53 דופן בחומרתו, שאירע תוך שלושה חודשים טרם פרוץ הסוכרת. במקרה דנן עומד גם האירוע

בית משפט השלום בראשון לציון

ט"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49

הראשון במבחן הזמן, ומאחר וקיימת אסכולה, כאמור, אנו מוצאים כי די היה בו כדי לעורר את מחלת הגרייבס. אלא שמחלת הגרייבס היא זו שהביאה להתפרצות הסוכרת.

כאן מגיעים אנו לטענה האחרונה שבפי המשיב והיא, כי שתי המחלות פרצו אצל המערער על רקע גנטי, ולא כתוצאה מהאירועים הנטענים. נכון הדבר שסבתו של המערער לקתה בסוכרת ואולם סוכרת מסוג 2, שהיא מחלה שונה מזו בה לקה המערער. סוכרת מסוג 1 – סוכרת נעורים, המחלה בה לקה המערער, תלויה באינסולין ואילו סוכרת מסוג 2 איננה תלויה באינסולין. אשר על כן, גם דרך הטיפול בשתייהן שונה. אכן, אביו של המערער לקה בפעילות יתר של בלוטת התריס והוא נזקק לניתוח לצורך כריתת חלק ממנה. נראה כי אמנם בא המערער לשירות הצבאי עם מטען גנטי המעמידו בסיכון ללקות גם בגרייבס וגם בסוכרת, ויתכן שתהליך הרס תאי הביטא בלבב כבר החל ואולם, אז טרם פרצה המחלה ואין חולק, גם לא פרופי וייס, שאדם יכול להלך עד סוף ימיו עם סיכון לחלות במחלות אלה מבלי שיחלה בהן. סיכון לחלות במחלה איננו מחלה, ואם אירוע כלשהו בשירות עורר את הסיכון המולד, את הליקוי הקונסטיטוציונאלי, והוציאו מן הכוח אל הפועל, כי אז רואים את המחלה ככזו שנגרמה כולה, ובמלואה, עקב השירות – וראה, לעניין זה, פסקי הדין בפרשות אביאן ורוט הנ"ל.

במקרה דנן היו המחלות, שתייהן, חבויות וללא כל סימנים קליניים עד האירועים הנטענים, והן נעורו ויצאו מן הכוח אל הפועל כתוצאה מהם. בשני המקרים אין המדובר באירועים טריוויאליים. המקרה הראשון הוא בעל אופי צבאי מובהק, בו חש המערער, באופן סובייקטיבי, כי הוא נמצא בסכנת חיים, ובהתחשב באופי הסיכון היה לתחושתו זו בסיס גם מן ההיבט האובייקטיבי.

השתכנענו כי גם בעקבות האירוע מיום 20.2.05 חש המערער, סובייקטיבית, מצוקה קשה על רקע התיאורים כמפורט לעיל, ואנו מוצאים כי לתחושתו הסובייקטיבית היה גם בסיס אובייקטיבי, במיוחד על רקע הדרישה ממנו כי יערוך תחקיר של האירוע ויגיש את מסקנותיו ביחס לשאלה, מי האחראי לאי-זימונו של נייר לאותה הפגישה. באשר לסיווגו של אירוע זה, אנו בדעה כי יש לשייכו לסוג המקרים השני, כפי שסווג בפסק הדין בפרשת אביאן הנ"ל, וכפי שפורש על-ידי כבוד השופטת ארבל בפסק דינה בפרשת פאר הנ"ל לאמור, אירוע חריג ויוצא דופן על רקע שגרת השירות הצבאי.

התוצאה היא שאנו מקבלים את הערעור, מבטלים את החלטת המשיב מיום 14.1.09 וקובעים כי המערער לקה בגרייבס ובסוכרת בזמן ועקב השירות, במובן זה שבסעיף 1 לחוק.

אנו פוסקים לטובת המערער הוצאות ושכר טרחת עורך-דין בסכום כולל של 10,000 ₪, בצירוף הפרשי הצמדה וריבית כחוק החל מתום 30 יום מיום שתקבל בייב המשיב פסק דין זה ועד מועד התשלום בפועל.

המזכירות תחזיר למשיב את תיקו הרפואי של המערער.

המזכירות תשלח אל הצדדים העתק מפסק הדין.

ניתן בהיעדר הצדדים ביום 22.8.13.

עו"ד יהודית ארבל חברת הוועדה	ד"ר בולסלב קנובל חבר הוועדה	חיים לחוביצקי, שופט חבר הוועדה
---------------------------------	--------------------------------	-----------------------------------

בית משפט השלום בראשון לציון

ע"נ 37-09 זגן נ' משהב"ט-אגף השיקום -ק.תגמולים

חיים לחוביצקי, שופט

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

התביעה מנגד